



Rüstü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

Çin “...miş gibi” yapmadığından bilimsel devrimi yakalıyor

Bugünün dünyası derinlere inmeyi, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin yaşamın her alanında etkilerini sorgulamayı gerektiriyor. Kavramların, kararların ve kurumların tartışılması, toplumsallaştırılması önemli. Tartışırken özen gösterilmesi gereken kavramların içeriği boşaltılmadan. Çin örneğinde olduğu gibi, bizim de “...miş gibi yapmaya” geçit vermememiz gerekiyor.

A. M. Celâl Şengör’ün değişik yazılarını derlediği “Newton Neden Türk Değildi?” adını verdiği kitabında, Prof. Dr. Kenneth Jinghwa Hsü’nün 1994’de veda dersinde sunduğu bildirisi Başak Karal’ın çevresiyle aktarılmış. Makalenin başlığı “Isaac Newton Neden Çinli Değildi?” diye soruyor. Ünlü jeolog, “15 yıldır Çin’de Çinli bilim insanlarıyla çalışmaktayım. Kişisel bilgi ve gözlemlerim sonucu bazı örüntülerin farkına vardım. Örüntü tanıma temeline dayanarak, Isaac Newton’un Çinli olamayacağı sonucuna varma teşebbüsünde bulunuyorum, çünkü Çin kültürünün tarihsel gerçekliği ve Çin dil biliminin gelişimi, modern bilimin bize sağladığı yaratıcılığa engel teşkil etmiştir” diyor.

Şengör’ün kitabında 22 sayfalık makalesinde Hsü, Çin’deki bilim birikimi, değerler sistemi ve dil gelişmesine ilişkin arka planı açıklayarak, ulaştığı yargıyı şu sözcüklerle paylaşıyor:

“Bugün pek çok genç insan, tıpkı geçmişte benim olduğum gibi idealist, ancak bilim alanında bir kariyer tercih etmiyor. Güzelliğin yüzeysel tezahürüyle ilgilenmiyorlar, içinde insanlık ve tarihle ilgili hiçbir şey barındırmayan, söz dağarcığı güzellik ve umut kelimelerinden arındırılmış, zamanı insan zihninin bir yanılması olarak gören bir dilde asla bulunamayacak hakikati arıyorlar. Merak ediyorum, bizim neslimizin genç asilleri Isaac Newton’un neden Çinli olmadığı sorusuna bir cevap buldular mı? Bilimsel devrim Çin’de olmadı, çünkü gerçekten yetenekli olanlarımız şair, ressam, yaratıcı yazar oldular. Onlar Konfüçyüs akademik geleneğince bastırılmamayı seçtiler.”

Çinli olan ve Çinli bilim insanlarıyla çalışan, Batı biliminin

Bir toplum; dünyada olup bitenlerin farkındaysa, kendi olanak ve kısıtlarını abartı ya da küçümsemenin tuzaklarına düşmeden değerlendiriyorsa, gelecekle ilgili gerçekçi planlar yapabiliyorsa sağlıklı gelecek inşa edebilir.

de yabancı olmayan Hsü, sadakat, istikrar, minnettarlık, itaat, sorgusuz alkıştan beslenen bir kültürün bilimde devrimsel dönüşümler yaratamayacağı kanısında. Çin dilinde, öğretmen sözcüğünün “önceden doğmuş” anlamına geldiğini, Konfüçyüs öğretisinin “öğreticiye olan sadakat” içeriğine dayandığını vurgulayarak, kültür ile kalkınma arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışıyor.

Çin kültürünün etkileriyle ilgili çizilen çerçeve, “gelenek taassubunun” ve “aklı emanet etme eğiliminin” güçlü olduğu düşüncesi üzerine kurulu. Batı’nın bireyselliği öne çıkaran sorgulayıcı aklının bilimsel devrimin yaratıcısı olduğu düşüncesi Hsü’nün makalesinin merkezi düşüncesini oluşturuyor.

Çin gelenek taassubunu kırdı mı?

Prof. Dr. Hsü’nün saptamaları Prof. Dr. Güven Sak’ın Dünya Gazetesі’nin 21 Aralık 2015 tarihli makalesinin başlığı olan “Çin gümbür gümbür geliyor” yargısıyla örtüşmüyor.

Prof. Dr. Sak, Çin’e her gittiğinde “şaşırdığını” söylüyor. Sak, son ziyaretini Pekin Belediyesi’nin kurduğu Zhongguancun Bilim Parkı’na yapıyor. Sak’ın öncelikli gözlemi, bizim ne yapacağımıza odaklanırken, nasıl yapacağımızı kurgulamakta zorluk yaşadığımız, bu nedenle Çinli iş yaparken bizim dedikodu yaptığımız.

Prof. Dr. Sak, Türkiye ve Çin arasındaki benzerlikleri saptıyor. İlk benzerlik, iki ülkenin de 30 yıl önce tarım ülkesi olmaları. Çin daha kontrollü serbestleşirken, Türkiye’nin nüfusu kontrolsüz biçimde kentlere göçüyor. Her iki ülke de küresel ekonominin bir parçası haline geliyor. Çin ve Türkiye birer sanayi ülkesine dönüşüyor.

► Türkiye’de ve Çin’de ikinci benzerlik ise iki ülkede yoksulluğu azaltılırken eşitsizliklerin artırılması.

► Üçüncü benzerlik, iki ülkenin de büyümeyi çevreye zarar vererek gerçekleştirmesi.

► Dördüncü benzerlik, her iki ülkenin de büyümeyi, zenginleşmeyi sürdürmeleri için “hukukun üstünlüğünü” öne çıkarmalarına ihtiyaç duymaları.

► Dört benzerliğin altını çizen Prof. Dr. Güven Sak, daha sonra iki ülke arasındaki benzemeyen özelliklere yöneliyor.

Çin’de ihracat içinde yüksek teknoloji girdisi kullanılan ürünlerin payı 1992’de %5’lerden 2012’de %25’lere yükseliyor. Türkiye’de ise ihracatta ileri teknoloji kullanımının payı olduğu yerde duruyor. Prof. Dr. Sak, bu sonucu yaratan etkenleri beş başlıkta topluyor:

1. Çin’de kamu çalışanlarının %6’sı merkezi hükümet için çalışıyor, kalan %85 yerel yönetimlerde istihdam ediliyor. Bu oran gelişmiş bazı ülkelerde %15, Fransa’da %45. Türkiye ise Çin’e göre daha merkezîyetçi bir ülke konumunda.

2. Çin merkezi yönetimi, yerel yönetimler arasında rekabeti özendiriyor. Biz de yerel yönetimlerin rekabeti, merkezi bütçeden, kolektif kaynaklardan pay kapma üzerine. Bu durum, yerel kalkınmayı sahipsiz bırakıyor.

3. Çin’de tematik parklarda inkübasyon merkezleri birbiriyle rekabet ediyor. Şirketler hızla halka açılıyor. Bizde ise işin söylemi öne çıkıyor, henüz ciddi bir gelişmeden söz edilemiyor.

4. Çin’de alan seçimi ve odaklanma merkezden gelen direktiflerle yönetiliyor. Yerel yöneticiler kendi olanak ve kısıtlarına göre hedefleri üzerinde ayar yapıyor. Bizim yerel yönetimlerin öyle bir gündemi yok.

5. Çin’de inkübasyon merkezleri biyoteknoloji gibi alanlara odaklanıyor. Çin, başından beri bu yüzyılın sorunlarıyla uğraşmayı önemsiyor. Bizde ise kullanılan dil geçmişe saplantılı.

Çin gelenek taassubunu kırarak geleceğe yönelmiş. Yereli küresele taşıyor. Dünün güneşiyle bugünün çamaşırını kurutma çabası Çin’in gündeminde yer almıyor.

Değerler sistemi

Kalkınmanın başlıca iki temeli var: Birincisi, değerler sistemi. İkincisi de kaynaklar sistemi. Kalkınmanın sağlam temeller üzerine inşa edilebilmesi için değerler sisteminde kolayını arayan bir yolu seçmemek gerekiyor. Biliyorum çok sık yineliyorum, çünkü mesajlarını sadece ağızdan söylemek değil, zihinlerde yerleştirmek zorunda olduğumuza inanıyorum. Mevlana’nın dediğine uymalıyız:

“İki yol ver her insanın önünde/ Kolayını arar gelenekte, dininde/ İçine yolculuk yaparsa eğer/ Farklı yollar bulacaktır derinde.”

Bugünün dünyası derinlere inmeyi, bilim ve teknolojiye gelişmelerin yaşamın her alanını etkilerini sorgulamayı gerektiriyor. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarını, fiziki sermaye stokunu, insan kaynağını ve teknolojiyi etkin ve verimli kullanmanın önüne engel koyan inançlarda, düşüncelerde, önyargılarda ve ezberlerde körü körüne direnmenin zararları büyük. Dünya genelinde talep koşullarında, faktör koşullarında, karşılıklı bağımlılık ilişkileri ve